

AFRIKA:

1. LEGA in VELIKOST: večina tropski pas, le skrajni severni in južni del subtropski, je tipična tropska celina, morja ki jo obdajajo, je druga največja celina na svetu.

2. ZAKAJ JE AFRIKA NAJBOLJ VROČ KONTINENT? Ker večina Afrike leži v vročem (tropskem) pasu. **3. JEDRO AFRIŠKE CELINE TVORI?** star ščit, zgrajen iz predkambrijskih granitov in gnajsov. **4. NAJPOMEMBNEJŠI DEJAVNIK, KI VPLIVA NA RAZPOREDITEV RASTJA JE** razporeditev padavin. **5. NAŠTEJ TIPE PODNEBJA, OPIŠI LEGO, ZNAČILNOSTI (temp., padavine) IN RASTJE (ekvatorialno, savansko, stepsko, puščavsko, sredozemsko)! EKVATORIALNO:** ob ekvatorju, vroče, vlažno (vsakodnevne padavine), vlažni tropski gozd in džungla. **SAVANSKO:** severno in južno od ekvat. Podnebja, vroče, deževna in suha doba, savana (trava in redko drevje). **STEPSKO:** severno in južno od savanskega podnebja, vroče, suha doba je daljša od deževne, stepa (trava). **PUŠČAVSKO:** med dvema povratnikoma, vroče (ponekod velike razlike v T med dnevom in nočjo), suho-manj kot 250 mm padavin na leto, oaze, vadij (suha rečna struga), puščavsko rastje. **SREDOZEMSKO:** skrajni sever in jug Afrike, vroča poletja, mile zime, največ deževja v hladni polovici leta, naravno rastje je makija, kulturno: oljka, vinogradi, agrumi, smokve, aromatične rastline. **6. PRIMERJAJ RASTJE KONGOVE K. S TISTIM V VZHODNOAFR. VIŠAVJU. RAZLOŽI ZAKAJ PRIHAJA DO RAZLIK, ČEPRAV OBE POKRAJINSKI ENOTI PREČKATA EKVATOR.** V vzhodnoafriškem višavju se z nadmorsko višino temp. niža, zato je tu manj padavin in rastje je savana. **7. RAZLOŽI ZAKAJ SO PASATI SUHI VETROVI.** Ker pihajo iz območja visokega zr. Pritiska me S in J povratnikoma. **8. OB ZAHODNI OBALI JUŽNE AFRIKE JE PUŠČAVA, OB VZH PA USPEVA BUJNO RASTJE! ZAKAJ?** ob vzh obali teče mrzli morski tok. **9. NAŠTEJ 4 VELIKE REKE in POVEJ NJIHOV POMEN (TRI).** Niger, Kongo, Zambezij, Uranje- promet, HE, turizem. **10. KDO SO PREBIVALCI?** Belci (arabci in barberi), črnci (sudanski in bantu), rasni drobci (Bušmani, Grmičarji, Hotentoti, Pigmejci). **11. NŠTEJ TRI VZROKE ZARADI AKTERIH IMAJO DRUŽINE VELIKO OTROK!** Velika umrljivost otrok, večja socialna varnost, ne poznajo načrtovanja družine. **12. KJE JE NAJMANJŠA IN NAJVEČJA GOSTOTA POSELITVE?** Velika: priobalne ravnice in planote višjih nadm. Višinah (obala Gvinejskega zaliva, dolina ob p. toku Nila, Visoka ekv. Afrika in Južna Afrika, ob Sredozemskem morju, vznožje gorovja Atlas). Najredkeje poseljena: puščave in vlažen tropski gozd. **13. KATERI SO GLAVNI VZROKI ZA ŠIRJENJE PUŠČAV V SAHELU?** Povečanja št. Prebivalstva, nepretrgano obdelovanje, sečnja dreves-erozija, močno povečanje številne živinoreje. **14. KAKO ZAUSTAVITI ŠIRJENJE PUŠČAV?** Postavljanje zaščitnih kamnitih zidov in sajenje zelenega pasu iz dreves in grmovja. **15. NAŠTEJ 4 TIPE BOLEZNI, KI SO NAJBOLJ RAZŠIRJENE IN POVEJ ZAKAJ ZA NJIMI OBOLI NAJVEČ LJUDI RAVNO V AFRIKI?** Rečna slepota, malarija (komar mrzličar), spalna bolezen (muha ce-ce), aids. **16. ALI JE ŽIVINORJE MOŽNA OB EKVATORIALNI AFRIKI?** Ne zaradi muhe ce-ce, ki povzroča spalno bolezen. **17. NAPIŠI DVE OSNOVNI OBLIKI KMETIJSTVA V AFRIKI IN JU OPIŠI.** Samooskrbno (vse kar pridelajo porabijo doma), tržno (vse kar pridelajo prodajo na trgu). **18. NAŠTEJ 5 PLANTAŽNIH KULT. RASTLIN!** Kakav, čaj, kava, tobak, bombaž. **19. ZAKAJ IMA AFRIKA MNOGO RUD?** Ker je stara celina. **20. ZAKAJ SO AFRIŠKE DRŽAVE IZGINILE S SEZNAMA NAJPOM. IZVOZNIC RUD?** A) padec cene na svet. Trgu, b) multinacionalne družbe so zaradi državljanskih vojn in politične nestabilnosti začele svojo dejavnost preusmerjati v hitrozvijajoče azijske države.

DOPOLNI:

AZIJA:

1. V AZIJI SE NAHAJA NAJVIŠJA PLANOTA NA SVETU! IMENUJ JO! Tibet. **2. OPIŠI STAROST HIMALAJE IN RAZLOŽI NJEN NASTANEK.** Nastala je zaradi podpiranja Tihooceanske plošče pod Evrazijsko in je mladonagubano gorovje. **3. KJE JE V AZIJI NAJVEČ PADAVIN IN ZAKAJ.** Tam kjer vlažne zračne mase iznad Indijskega oceana trčijo ob reliefne pregrade (privetrna pobočja Zah. Gatov, predgorje Himalaje). **4. OPIŠI NASTANEK POLETNEGA MONSUNA IN POVEJ ZAKAJ JE TAKO POMEMBEN ZA ŽIVLJ. LJUDI.** Poleti se kopno bistveno bolj segreje kot sosednja oceana, zato se nad kopnim razvije območje nizkega zr. Pritiska; posledica tega so vetrovi, ki pihajo iz oceana proti kopnemu; ker se nad oceanom navlažijo, prinašajo na kopno poletno deževje. **5. KJE V AZIJI IMAJO MONSUNSKO PODNEBJE IN OPIŠI NJEGOVE ZNAČ.** Monsunsko (subtropsko vlažno podnebje) se nahaja v J, JV in V del Azije; deževna poletja, suhe zime, vpliv monsunov; vlažni subtropski in monsunki gozd (bambus, tikovec). **6. ZAKAJ SO POPLAVE V AZIJI V OBIČAJNEM IN ANDZOROVANEM OBSEGU CELO KORISTNE?** Ker marsikje ljudje živijo s poplavami, saj na polja prinašajo potrebna hranila. **7. ZAKAJ JE V AZIJSKI NOTRANJOSTI TOLIKO AREIČNIH (ni stalnih tekočih voda) PODROČIJ? Ker je tam toliko puščav.** **8. NAŠTEJ DVE VELIKI POVODJI TIHEGA OCEANA IN POVEJ ZAKAJ STA POMEMBNI.** Rumena reka: iz zahoda prinaša publico, ki jo odlaga v Severnokitajski nižini (zelo rodovitna); Jangce: najdaljša reka v Aziji, glavna prometna vodna pot, plovna kar 1000 km v notranjost za oceanske ladje, za manjše ladje pa vse do Rdeče kotline, močna onasnažena, katastrofalne poplave v času poletnega monsuna. **9. NAŠTEJ DRŽAVE, KI JI PRIŠTEVAMO MED MALE AZIJSKE TIGRE IN POVEJ KAJ JE ZANJE ZNAČILNO!** Južna Koreja, Tajvan, Singapur, Hong Kong. Zanje je znač. Zelo hiter razvoj in gospodarska rast. **10. ZAKAJ JE JAPONSKA PREDNJAČILA PRI GOSP. RAZVOJU AZIJSKIH TIGROV?** Ker je vlagala v razvoj najmodernejših tehnologij in v izobraževanje, ker je japonska kulturna tradicija marljivost in discipliniranost, je ena glavnih svetovnih gospodarskih velesil in ima najbolj kvalificirano delovno silo na svetu. **11. ZAKAJ SE TEŽIŠČE SVETOVNEGA GOSPODARSTVA PREMEŠČA NA OBE STRANI TIHEGA OCENA IN POVEJ ZAKAJ D TEGA PRIHAJA?** Posledica je selitev industrije iz najrazvitejših držav sveta na območja mnogo cenejše delovne sile ob abalah tihega oceana. **12. KATERE SO NAJPOMEMBNEJŠE PLANTAŽNE IN IND. RASTLINE V AZIJI?** Sladkorni trst, čajevec, oljna palma, tobak, juta, kavčukovec. **13. KJE V AZIJI SE POJAVLJA NOMADSKA ŽIVINOREJA IN OPIŠI JO!** Sušni deli celinske notranjosti in Arabski polotok, del prebivalstva se seli s čredami, del pa se ukvarja s poljedelstvom in se ne seli. **14. ZAKAJ SO V KMETIJSTVU V AZIJI VPELJALI ZELENO REVOLUCIJO? NA ČEM JE TEMELJILA? ALI JE V OSNOVI REŠILA PROBLEME?** Ker je prišlo do demografske eksplozije (hitra rast prebivalstva), v revnih državah terja vedno več hrane. Temeljila je na tem, da je prinesla nove visokorodne vrste riža, pšenice in koruze ter močno povečala uporabo umetnih gnojil. Ni rešila problemov. **15. DOPOLNI!** **16. OPIŠI ZNAČILNOSTI STAROSTNE PIRAMIDE SAUDOVE ARABIJE!** Ima enega najvišjih naravnih prirastov na svetu, značilen močno nadpovprečen delež moških v času delovne dobe (20-50. leta). **17. S ČIM JE MOČNO POVEZANA STOPNJA URBANIZACIJE V AZIJI? KJE JE NAJVEČJA IN KAKO JE VELIKA?** Povezana je z gosp. Razvitostjo držav. Največja je na Japonskem, Mali azijski tigri, naftne države ob perzijskem zalivu. 75%. **18. KAKO JE OMEJILA VELIK NARAVNI PRIRAST KITAJSKA?** Politika enega otroka. **19. NAŠTEJ 5 VELIKIH VERSTEV, KI SO PRISOTNA NA OZEMLJU AZIJE!** Hinduizem, budizem, islam, judovstvo, krščanstvo. **DOPOLNI:**

V Aziji živi več kot 60% svetovnega prebivalstva. V Aziji sta dve največji zgoščitvi preb. Na svetu. Prvo je v vzhodni Aziji, ob reku Huang He in Jangce. Drugo je v južni Aziji, ob reki Ganges in Brahmaputri. Najredkeje je poseljena gorata notranjost, obsežna stepska območja in puščavska območja.

SEVERNA AMERIKA

1. KAKO ŠE DRUGAČE IMENUJE S AMERIKO in ZAKAJ? Angloamerika. Ker so jo poselili večinoma anglosaški narodi (angleži in francozi). **2. OPIŠI LEGO IN VELIKOST!** Nekaj manj, kot 20 milj. Km². leži na severni poluti, med Atlantskih oceanom na vzhodu in Tihim oceanom na zahodu, večina je v zmernotoplem pasu, le skrajni severni del celine sega že v polarni pas, južni del pa v subtropski pas. **3. OPIŠI RELIEF ZAHODNEGA DELA S AMERIKE.** To so Kordiljeri. Je mladonagubano gorovje (kenozoik, alpidiska orogeneza. **4. APALAČI.-NASTANEK, STAROST, ZAKAJ SO POMEMBNI?** So staro nagubani gorovje, dvignilo v paleozoiku, ima značaj sredogorja, smer JZ-SV, poraslo z gozdom. Pomembni zaradi rud. **5. OSREDNJE NIŽAVJE- KAKO JE NASTAL S DEL IN KAKO J DEL TEGA NIŽAVJA?** Severni del je ledeniško preoblikovan (Velika jezera), južni del je nasula reka Missisipi s svojimi pritoki. **6. OPIŠI POMEN REKE SV. LOVENCA!** Omogoča promet med atlantskih oceanom in Velikimi jezeri (staro ind. Srce Severne Amerike). **7. NAŠTEJ 4 PODNEBNE DEJAVNIKE, KI VPLIVAJO NA PODNEBJE S AMERIKE!** Gorski grebeni potekajo v poldnevniški smeri (S-J), mrzli Labradorski tok, odprtost proti mrzlim severnim vetrovom (pozeba subtropskih kultur na jugu) odprtost... vročim...(v prerijah ogroža pridelek žita). **8. RAZLOŽI ZAKAJ SO ZA S AMERIKO ZNAČILNE HITRE T IN VREMENSKE SPREMEMBE?** Zaradi gorskih grebenov, ki potekajo v poldnevniški smeri. **9. V KATERI SMERI SE ZMANJŠUJE KOLIČINA PADAVIN, KATERI STA DVE OBMOČJI Z NAJVEČJO KOLIČINO PADAVIN IN ZAKAJ.** Največji obm. Padavin: tihooceanski obalni pas- dež prinašajo stalni zahodni (vlažni) vetrovi iz Tihega oceana, ki trčijo na reliefno pregrado Kordiljere; JV ZDA- pod vplivom toplih vetrov, ki prinašajo vlažen zrak iznad Mehiškega zaliva in Atlantskega oceana. **10. KAKO IMENUJEMO TIP PODNEBJA NA SKRAJNEM SEVERNEM DELU IN POVEJ KATERO RASTJE TAM USPEVA.** Tundrsko: mahovi in lišaji. **11 ZAKAJ SEGA TUNDRA IN IGLASTI GOZD NA VZHODU KONTINENTA PRECEJ JUŽNEJE, KOT NA ZAHODU?** Mrzli tok. **12. KAJ POMENI 100. POLDNEVNIK ZA RAZPOREDITEV PADAVIN?** To je mrtva črta in je meja med suhim in vlažnim podnebjem. **13. KJE V SEVERNI AMERIKI NAJDEMO KONTINENTALNO POLSUHO PODNEBJE IN KAKŠNO NARAVNO RASTJE TAM USPEVA?** Najdemo ga v Osrednjem nižavju (zahodno od 100. poldnevika), uspeva nizkotravna stepa. **14. ZAKAJ SO PRISELJENCI NAJPREJ POSELILI V DEL S AMERIKE?** Ker so bili prvi priseljenci iz evrope in so najprej naleteli na to obalo. **15. ZAKAJ SO SE POSELITVENE RAZMERE V ZADNJIH DESETLETJIH SPREMENILE?** Zaradi premeščanja ind. s SV na jug in zahod! **16. RAZLOŽI POJEM URABIZACIJA IN POVEJ KAKO VELIKA JE STOPNJA URB. V S AMERIKI!** Urbanizacija: širjenje mestnega jedra. 80% ljudi živi v mestih. **17. KAKO IMENUJEMO MESTNO SREDIŠČE V AMERIŠKIH VELEMESTIH IN ČEMU SLUŽI?** Downtown- poslovne in nakupovalne stavbe. **18. NA IZOBLIKOVANJE TRADICIONALNIH KMETIJSKIH PASOV JE V VELIKI MERI VPLIVALA KLIMA! RAZLOŽI!** Z dolžino vegetacijske dobe (različno dolga v smeri S-J) in količino padavin (razlike v smeri V-Z). **19. KJE V S AMERIKI SE NAHAJA MLEČNI PAS IN POVJE NJEGO POMEN!** Nahajo se ob Velikih jezerih in ob atlantski obali. Pomeni- vsakodnevno oskrbo velikih mest z mlekom in mlečnimi proizvodi. **20. KAKŠNO FAZO**

INDUSTRIALIZACIJE SO DOSEGLE ZDA IN POVEK KAJ TO POMENI.

Dosegle so postindustrijsko stopnjo pomeni da je največ ljudi zaposlenih v terciarnih in kvartarnih dejavnostih. **21. STARI IND. PAS: OPIŠI LEGO, NAŠTEJ3 VZROKE ZA NJEGOV NASTANEK IN NAŠTEJ 2 TEMELJNI IND. VEJI TEGA PASU!** S del ZDA in JV Kanade; hitri razvoj, lega ob oceanu, kratke reke, ugodne plovne razmere. Železarska in jeklarska veja.. **22 NOVA IND. OBMOČJA: LEGA, POVEJ NA KATEREM NARAVNEM BOGASTVU TEMELJI, KAJ PRIZVAJAJO NOVE PANOGE (4)!** Na jugu in zahodu. Temelji na nafti in zem. Plinu. Nove panoge proizvajajo zahtevnejše proizvode: biotehnologija, vesoljska in letalska industrija, medicinska oprema.

DOPOLNI:

Ameriški staroselci so Indijanci in Eskimi. V prvem večjem valu priseljevanja so prihajali predvsem Angleži in Francozi. Na JV delu ZDA, kjer so imeli plantaže so naseljevali črnce. Po 2. svetovni pa prevladujejo priseljenci iz Azije in Latinske Amerike.

SREDNJA AMERIKA:

1. OPIŠI POJEM LATINSKA AMERIKA! Srednja in južna amerika skupaj. **2. RAZLOŽI ZAKAJ PRIŠTEVAMO S AMERIKO K LATINSKI AMERIKI?** Ker je nabolj podobna po naravnih predvsem pa po gospodarskih in družbenih značilostih. **3. KATERE GEOGRAFSKE ENOTE SESTAVLJAJOS AMERIKO?** Mehika, Medmorska Amerika, Kanadsko otočje. **4. KARIBSKO OTOČJE DELIMO NA 3 ENOTE?** Veliki Antili, Mali Antli, Bahamski otoki. **5. KATERE OBALE S AMERIKE IMAJO VEČ PADAVIN-VZH. ALI ZAHODNE?RAZLOŽI!** vzhodne, ker iz SV pihajo pasati, ki se navlažijo nad Karibskim morjem. **6. RAZLOŽI ZAKAJ JE V S AMERIKI VLAŽNA TROPSKA VEGETACIJA ŠE NA GEOGRAFSKIH ŠIRINAH NA KATERIH JE V AFRIKI PUŠČAVA?** Zaradi SV pasatov, ki se nad Karibskih morjem navlažijo in na priveternih straneh Karibskih otokov prinašajo veliko padavin. **7. KATERA GOSP. DEJAVNOST JE POSTALA ZA MNOGE KARIBSKE OTOKE GLAVNA GOSP. DEJAVNOST IN NAŠTEJ 2 NEGATIVNI POSLEDICI, KI JIH PRINAŠA.** Glavna gosp. Dejavnost je turizem. Negativni posledici: okrnjeno naravno okolje, zadolžietv držav zaradi izgradnje potrebne infrastrukture,..

JUŽNA AMERIKA

8. OPIŠI LEGO IN VELIKOST J AMERIKE! Med Atlantskim, Tihim oceanom in Karibskim morjem; tropski, južni subtropski in zmernotopli pas, slabih 18000 km2. sestavljajo jo 4 geografske enote: Karibska, Andsko- Indijanska, Južna Amerika srednjih geografskih širin in Brazilija.. **9. NAŠTEJ 3 VELIKA BIŽAVJA J AMERIKE IN POVEJ NJIHOVO ZNAČ. NARAVNO RASTJE.** Amazonsko (vlažen tropski gozd-džungla), Orinoško (savana), Laplatsko nižavje (savana in stepa). **10. KJE V J AMERIKI JE SVET ZGRAJEN IZ STARIH KAMNIN IN KATERO RASTJE TAM USPEVA?** Gvajansko (tropski dež. Gozd), Brazilsko višavje (savana). **11. LATISNKA AMERIKA LEŽI V TREH TOPLOTNIH PASOVIH. NAŠTEJ JIH IN POVEJ KATEREDVA TIPA PODNEBJA PREVLADUJETA!** Tropski, subtropski, zmernotopli. Prevladujeta: ekvatorialno in savansko podnebje. **12. KATERO PODNEBJE JE ZNAČILNO ZA AMAZONSKO NIŽAVJE. OPIŠI NJEGOVE ZNAČILSNOTI (temp, padavine, rastje)?** Ekvatorialno: visoka T celo leto, veliko padavin (vsako popoldne), deževni tropski gozd. **13. KATERO PODNEBJE JE ZNAČILNO ZA BRAZILSKO VIŠAVJE. OPIŠI NJEGO ZNAČ.!** Savansko: T je visoka, padavine- deževna in suha doba, rastje- savana. **14. KJE V J AMERIKI JE NAJMANJ PADAVIN?RAZLOŽI!** puščava Atakama-

zaradi vpliva mrzlega Perujskega toka. **15. OVREDNOTI POLOŽAJ INDIJANCEV V LATINSKI AMERIKI!** Izumiranje, diskriminacija (manj vredni), so na najnižji družbeni lestvici. **16. KOLIKO LJUDI ŽIVI V MESTIH J AMERIKE? 70%. 16. KJE ŽIVI NAJREVNEJŠE PREBIVALSTVO MEST IN OPIŠI TA NASELJA?** Barakarska naselja v okolici mest, brez osnovne komunalne ureditve. **17. OPIŠI GOSP.**

USMERJENOST KOLUMBIJE! Je najpomembnejša proizvajalka in izvoznica kave,

banan, cvetja in gojenje koke. **18. NAŠTEJ 4 VZROKE ZARADI KATERIH PRIHAJA DO PREKOMERNEGA KRČENJA TROPSKEGA DEŽEVNEGA GOZDA. ZAKAJ JE TO TUDI SVETOVNI NE LOKALNI PROBLEM? NAŠTEJ 3 NEGATIVNE POSLEDICE, KI JI KRČENJE GOZDA PRINAŠA DOMAČINOM!**

a) gradnja cest, pridobivanje novih polj. Površin, sekanje lesa za prodajo, rudarstvo, HE. b) svetovni- gozd predstavlja pljuča človeštva. c) izpiranje humusa, erozija prsti, izumiranje živalskih in rastlinskih vrst!

DOPOLNI:

Prvotni prebivalci južne amerike so indijanci, azteki, maji in inki. Belo prebivalstvo tvorijo predvsem španci in portugalski. Naselili so se tam kjer so življenjske razmere bolj ugodne.

V 17. stoletju so pripeljali delo na plantažah črnice. Daleč največ pa je v J amriki mešancev, ker je prihajalo do mešanja med belo, črno in rumeno raso.

POJMI:

MESTICI: belci in indijanci. MULATI: belci-črnci. ZAMBI: črnc-indijanc. KREOLI: potomci evropskih priseljencev, zlasti iz Španije. FLAVELE- barakarska naselja v Braziliji.

EVROAZIJA: evropa+ azija. ZENITNO DEŽEVJE: največ padavin, ko je sonce v zenitu.

PASATI: vetrovi. POVODJE- ozemlje s katerega s reke zlivajo v morje. TUNDRA:

pokrajina porasla z mahovi in lišaji. SAVANA: STEPA: visoka trava. OAZA: zelenica sredi puščave. ENDOREIČNA OBMOČJA AREIČNA OBM.:

DEZERTIFIKACIJA: širjenje puščav. RASNI DROBCI: ne moremo jih k nobeni rasi prišteti.